

Rodzaje testamentów

Testamentem określamy formę oświadczenia woli i rozporządzenia swoim majątkiem na wypadek śmierci. Spisany testament można zmienić w każdym czasie. Może go sporządzić wyłącznie osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, czyli pełnoletnia i nieubezprawiona. Istotne jest, że można go sporządzić jak i odwołać wyłącznie osobiście oraz, że oświadczenie testamentowe zawierać może rozporządzenia, wolę tylko jednej osoby. Sporządzanie testamentów wspólnych jest niedopuszczalne. Zapisy testamentowe mogą dotyczyć całego majątku lub jego poszczególnych składników.

Kodeks cywilny wyróżnia dwa główne rodzaje testamentów. Są to testamenty zwykłe i testamenty szczególne.

Dla testamentów zwykłych charakterystyczny jest fakt, że mogą być one sporządzone zasadniczo w każdym czasie, w zwyczajnych okolicznościach, które umożliwiają swobodne rozporządzenie majątkiem na wypadek śmierci. Dopóki nie zostaną odwołane przez testatora, są ważne i wiążące. Testamenty zwykłe można dalej podzielić na testamenty: własnoręczny, notarialny i allograficzny.

Testament własnoręczny (inaczej zwany holograficznym) to nic innego jak oświadczenie woli spisane własnoręcznie przez testatora. Testament taki musi zawierać również własnoręczny podpis testatora oraz datę jego sporządzenia. Ważne jest tu, że testament ten musi być w całości napisany odręcznie (przy użyciu pióra lub długopisu). Napisanie testamentu w całości na komputerze, wydrukowanie go i późniejsze własnoręczne podpisanie jest niedopuszczalne. Jeśli ten warunek nie zostanie spełniony, tak samo jak przy braku podpisu, testament będzie nieważny. Wobec tego osoby niewidome, głuche, nieme, głuchonieme, nieumiejące pisać i czytać, czy nieznające języka polskiego, nie będą w stanie sporządzić ważnego testamentu własnoręcznego. Brak daty natomiast, nie powoduje nieważności testamentu, jeżeli nie ma wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzenia testamentu lub co do wzajemnego stosunku kilku testamentów.

Kolejnym rodzajem testamentu zwykłego jest testament notarialny, który uważany jest za najbezpieczniejszą formę rozporządzenia swoim majątkiem na wypadek śmierci. Testament notarialny jest sporządzany przed notariuszem w formie aktu notarialnego, a następnie podpisywany przez

testatora. Dzięki udziałowi notariusza w sporządzeniu testamentu, spadkodawca jest chroniony przed wpływem osób trzecich na jego wolę i minimalizuje ryzyko obalenia testamentu. Dodatkowo również przyczynia się do precyzyjności rozporządzeń i ich zgodności z obowiązującym prawem. Notariusz przygotowuje testament zgodnie z wymaganiami dotyczącymi aktu notarialnego wynikającymi z ustawy Prawo o notariacie. Wobec tego w odróżnieniu od testamentu własnoręcznego, mogą sporządzić osoby niewidome, głuche, nieme, głuchonieme, nieumiejące pisać i czytać oraz nieznające języka polskiego.

Trzecim rodzajem testamentu zwykłego jest testament allograficzny inaczej urzędowy. Polega on na tym, że spadkodawca w obecności dwóch świadków oświadczy swoją ostatnią wolę ustnie wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie spadkodawcy spisuje się w protokole z podaniem daty jego sporządzenia. Protokół odczytuje się spadkodawcy w obecności świadków. Protokół powinien być podpisany przez spadkodawcę, przez osobę, wobec której wola została oświadczona oraz przez świadków. Natomiast jeżeli spadkodawca nie może podpisać protokołu, należy zapisać ten fakt w protokole ze wskazaniem przyczyny braku podpisu. Na końcu zaznaczyć należy, że osoby głuche lub nieme nie mogą sporządzić testamentu allograficznego.

Przechodząc do testamentów szczególnych, zauważyć należy, że różnią się one od testamentów zwykłych tym, że ich moc prawna jest ograniczona w czasie oraz, że mogą być sporządzone tylko w określonych okolicznościach. Testamenty szczególne sporządzane są w okolicznościach, które uniemożliwiają sporządzenie testamentu zwykłego. Są to zazwyczaj sytuacje, które nagle zagrażają życiu określonej osoby. Testament szczególny traci moc z upływem 6 miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu. Bieg terminu 6 miesięcy ulega zawieszeniu na czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego. Testamentami szczególnymi są testamenty: ustny, podróżny i wojskowy.

Najszerzej stosowanym jest testament ustny. Można go sporządzić tylko jeżeli zaistniała obawa rychłej śmierci spadkodawcy lub jeżeli wystąpiły szczególne okoliczności, wskutek których zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe albo bardzo utrudnione. Ważne jest, aby obawa rychłej śmierci została potwierdzona przez lekarza – nie może być ona jedynie subiektywnym odczuciem osoby, która chce sporządzić testament. Natomiast jeśli chodzi o sformułowane powyżej „szczególne okoliczności” to ustawa ich nie precyzuje, ale można przypuszczać, iż chodzi o przyczyny nagłe i niecodzienne np. trzęsienie ziemi, czy zły stan zdrowia spadkodawcy nierokujący do wyzdrowienia. Sporządzenie testamentu ustnego, polega na tym, że spadkodawca oświadcza swoją ostatnią wolę ustnie w obecności przynajmniej trzech świadków. Treść testamentu ustnego może być stwierdzona w ten sposób, że jeden ze świadków albo osoba trzecia spíše oświadczenie spadkodawcy przed upływem roku od jego złożenia,

z podaniem miejsca i daty oświadczenia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, a pismo to podpiszą spadkodawca i dwaj świadkowie albo wszyscy świadkowie. W wypadku gdy treść testamentu ustnego nie została w powyższy sposób stwierdzona, można ją w ciągu sześciu miesięcy od dnia otwarcia spadku stwierdzić przez zgodne zeznania świadków złożone przed sądem.

Testament podróżny natomiast jest to testament szczególny, który można sporządzić podczas podróży na polskim statku morskim lub powietrznym przed dowódcą statku lub jego zastępcą w ten sposób, że spadkodawca oświadcza swą wolę dowódcy statku lub jego zastępcy w obecności dwóch świadków. Dowódca statku lub jego zastępca spisuje wolę spadkodawcy, podając datę jej spisania i pismo to w obecności świadków odczytuje spadkodawcy, po czym pismo podpisują spadkodawca, świadkowie oraz dowódca statku lub jego zastępca. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać już spisanego w formie pisma testamentu, należy w nim to zanotować równocześnie podać przyczynę braku podpisu spadkodawcy. Jeżeli zachowanie powyższej formy nie jest możliwe, można sporządzić testament ustny.

Trzecim i zarazem ostatnim rodzajem testamentu szczególnego jest testament wojskowy, który może zostać sporządzony tylko w czasie mobilizacji lub wojny albo przebywania w niewoli. Formę testamentów wojskowych określa rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej wydane w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości. Testament wojskowy mogą sporządzić:

- żołnierze Sił Zbrojnych pełniący czynną służbę wojskową,
- pracownicy cywilni zatrudnieni w Siłach Zbrojnych,
- osoby cywilne towarzyszące Siłom Zbrojnym należące do stowarzyszenia Czerwonego Krzyża,
- osoby wykonujące czynności duszpasterskie,
- członkowie służb pomocniczych i inne osoby wykonujące świadczenia osobiste,
- inna osoba znajdująca się na statku powietrznym należącym do Sił Zbrojnych lub jednostce pływającej należącej do Marynarki Wojennej.

Sporządzenie testamentu wojskowego polega na tym, że spadkodawca, testator oświadcza swoją ostatnią wolę ustnie sędziemu wojskowemu, przy jednoczesnej obecności lub trzech świadków jednocześnie obecnych, jeżeli nie może się podpisać. Ponadto, w obawie nagłej śmierci wskutek odniesionych ran lub choroby lub wskutek innych okoliczności, które znacznie utrudniają lub uniemożliwiają sporządzenie testamentu w trzech wymienionych wcześniej formach (przy sędzi, przy dwóch lub trzech świadkach jednocześnie obecnych) – możliwe jest sporządzenie testamentu poprzez oświadczenie ostatniej woli dwóm świadkom niejednocześnie obecnym.

Warto również przyjrzeć się instytucji świadka, wymaganego np. przy sporządzaniu testamentu ustnego czy allograficznego. Podstawowa rola świadka testamentowego sprowadza się do odnotowania

przez niego faktu sporządzenia testamentu przez określoną osobę oraz zapamiętania go w możliwie jak najdokładniejszy sposób. Taka osoba musi bowiem w przyszłości potwierdzić, że ostatnia wola zmarłego zawierała oznaczone rozrządzenia spadkowe.

Według obecnie obowiązującego prawa świadkiem testamentu nie może być każda, dowolna osoba. Kodeks cywilny wymienia dwa rodzaje niezdolności bycia świadkiem testamentu – bezwzględną i względną. Pierwsza kategoria (niezdolność bezwzględna) wyklucza możliwość bycia świadkiem bez względu na okoliczności danej sprawy – w takim przypadku sporządzony testament będzie nieważny i nie wywoła żadnych skutków prawnych. Druga kategoria wprowadza nieco łżejsze restrykcje – względnie wadliwy świadek testamentu nie przekreśli ważności całego testamentu, ale robi to w odpowiedniej części.

Zgodnie z treścią art. 956 Kodeksu cywilnego bezwzględnie świadkiem testamentu nie może być:

- osoba pozbawiona pełnej zdolności do czynności prawnych – małoletni lub ubezwłasnowolniony,
- niewidomy, głuchy lub niemy,
- osoba niepotrafiąca czytać i pisać,
- osoba niewładająca językiem, w którym spadkodawca sporządza testament,
- skazany prawomocnie wyrokiem sądowym za składanie fałszywych zeznań.

Uzasadnieniem obowiązywania przepisu art. 956 Kodeksu cywilnego jest zagwarantowanie spadkodawcy, że sporządzony przez niego testament zostanie wykonany po jego śmierci możliwie jak najdokładniej.

Natomiast względna niezdolność bycia świadkiem pojawia się wtedy, gdy co prawda dana osoba nie jest wykluczona od pełnienia tej roli na mocy art. 956 Kodeksu cywilnego, jednak z obiektywnych przyczyn nie powinna być świadkiem testamentu. W tej regulacji prawnej chodzi przede wszystkim o przeciwdziałanie nadużyciom przez członków najbliższej rodziny spadkodawcy lub osoby, którym przypadnie w przyszłości określony majątek zmarłego.

Podstawa prawna:

- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964r. poz. 93)

Zadanie realizowane przez Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Obywatelskiej CIVIS SUM, finansowane ze środków przekazanych przez Powiat Żarski na podstawie umowy o powierzenie realizacji zadania publicznego pn. „Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej w powiecie żarskim w 2021 r.